

СТАНДАРДИЗАЦИЈА У МЕЃУБИБЛИОТЕЧКОЈ ПОЗАЈМИЦИ¹

Александра Павловић
Универзитетска библиотека «Светозар Марковић», Београд

Сажетак

У октобру 2004. године, *Технички комитет* (Technical Committee – TC 46) и *Комитет за стандардизацију* (Standards Committee 4) *Међународне организације за стандардизацију* (International Organization for Standardization – ISO) састали су се у Вашингтону. Циљ састанка била је ревизија постојећих стандарда и протокола који се односе на међународну позајмицу и размену докумената, као и промовисање нових. На финалном гласању ревизија није донела никакав помак јер учесници састанка нису прихватили предложену следећу верзију стандарда у овој области. Текст информисе о разлозима тог неслагања и последицама тренутног развоја на пољу комуникације у међубиблиотечкој позајмици заснованој на међународним стандардима.

Кључне речи: међубиблиотечка позајмица, стандарди, протоколи, компатибилност

STANDARDIZATION IN THE INTERLIBRARY LOAN

Aleksandra Pavlović
University Library «Svetozar Marković», Belgrade

Abstract

Technical Committee – TC 46 and Standards Committee 4 – the committees of the International Organization for Standardization – ISO met in October 2004 in Washington. The aim of the meeting was a revision of the current standards and protocols relating to interlibrary loans and exchange of the documents, as well as the promotion of the new ones. The revision did not make any step forward on the final vote because the participants did not accept the proposed next version of the standard in the area. The paper informs about the causes of the disagreement and the consequences of current development of the communication area in the interlibrary loan based on international standards.

Key words: interlibrary loan, standards, protocols, compatibility

Према речима једног од најбољих аутора у савременој теорији међубиблиотечке позајмице, Мери Џексон, комуникација у овој области данас је на раскршћу². Наиме, у октобру 2004. године, *Технички комитет* (Technical Committee – TC 46) и *Комитет за стандардизацију* (Standards Committee 4) *Међународне организације за стандардизацију* (International Organization for Standardization – ISO) састали су се у Вашингтону. Циљ састанка била је ревизија стандарда и протокола имплементираних у међународну позајмицу и размену докумената. На финалном гласању, међутим, ревизија није донела никакав помак, јер је неколико чланица гласало против следеће фазе у области ове стандардизације. Шта је то у чему се чланице нису сложиле и какве су последице на пољу међубиблиотечке комуникације засноване на међународним стандардима?

¹ Рад је саопштен на Стручном скупу „Библиотечки стандарди: статус библиотека и библиотекара” одржаном у оквиру 11. скупштине Заједнице библиотека универзитета у Србији, 28. октобра 2005. године у Народној библиотеци Србије, Београд.

¹ Paper presented on the Professional Meeting “Library standards: position of libraries and librarians” organized by the Serbian Academic Library Association and held 28 October 2005 in the National Library of Serbia, Belgrade.

²Mary Jackson, *When a good standard development process fails*, “Interlending & Document Supply”, 2005, 33/1, pp. 53-55.

У међубиблиотечкој позајмици до сада постоје три базична стандарда:

1. Z 39.50 (ISO 23950)
2. ISO 10160 & ISO 10161-1, ISO 10161-2
3. MIME, FTP, HTML, GEDI

Док су први (познати протокол који првенствено служи за претраживања података) и трећи (низ апликација који омогућују слање докумената) остали по страни разматрања, реч је била о ревизији другог, наиме, друге верзије другог – ISO 10161-2, и о промовисању треће верзије овог стандарда.

Стандарди ISO 10160 & ISO 10161-1, ISO 10161-2 омогућују интерконекију различитих рачунарских система (различитих произвођача, нивоа сложености, старости), као и контролу и управљање свим трансакцијама међубиблиотечке позајмице.

Док први стандард - ISO 10160, са последњом ревизијом из 1997. године, даје дефиницију саме делатности и основне елементе процедуре (слање, прослеђивање, обустављање захтева, додатне информације о траженом документу, очекивано време реализације позајмице, модели позајмице²), друга два се баве питањима кодирања скупа порука и процењивањем функционалности система (*Protocol specification* и *Protocol Implementation Conformance Statement (PICS)*)³. По својој природи, они су намењени програмерима, док библиотекари у међубиблиотечкој позајмици служе тек са апликативног нивоа, тј. у мери у којој им помажу да боље разумеју како се одвија једна таква комуникација и како да се она потпуније оствари између библиотека. О овим протоколима се брину посебне агенције (*ISO Working Group, Maintenance Agency*).

Овде треба поменути да се под интерконекијом система подразумева интерконекија великих система какви су, на пример, OCLC (USA) и SUBITO (систем са којим библиотеке у Србији највише сарађују), а не повезаност мањих система који постоје у оквиру сваког великог.

На поменутом састанку било је говора о трећој верзији стандарда ISO 10161, као потпуно новој верзији овог стандарда. Трећа верзија је требало да промовише сасвим ново кодирање поруке, нови метод у њеној идентификацији, као и укидање посредне улоге библиотеке. Такође, како ова верзија омогућује и аутоматско прослеђивање захтева библиотеци која документ поседује, рекло би се да је реч о даљем развоју овог дела библиотечког пословања, али су учесници састанка наишли на проблеме који га тренутно ометају.

Које су промене биле предложене, због чега нису усвојене и које су последице?

Било је говора о верзији 2 протокола која је требало да пређе у верзију 3, али су Аустралија, Јапан и Сједињене Америчке Државе биле против. Установљена је некомпатибилност између верзије 2 и 3, и то у погледу неколико тачака.

Најпре, верзија 3 није компатибилна са верзијом 2, у смислу да библиотеке које би прешле на верзију 3, у погледу софтвера, не би више биле у стању да комуницирају са библиотекама које би и даље користиле верзију 2. Верзија 2 не би могла да прочита поруку верзије 3, јер се софтвер

² Models for Open System Protocol Development : A Technical Report (1994). Edited by Liv Aasa Holm. <http://www.ifla.org/VI/5/reports/rep6/rep6.htm>.

³ ISO 10161-2:1997 Open Systems Interconnection - Interlibrary Loan Application Service Protocol Specification – Part 2: Protocol implementation conformance statement (PICS) proforma

који би ова последња подразумевала, базира на сасвим другачијој идентификацији основних елемената поруке (типа датума, времена, елиминација посредовне улоге, аутоматско прослеђивање захтева библиотеци која поседује документ). Некомпатибилност се огледа првенствено у синтаксичкој «нечитљивости» у новој верзији која доводи до функционалне некомпатибилности, па чак и до парадоксалне ситуације прекида комуникације између библиотека које су, у географском погледу, сасвим близу, а добре комуникације између библиотека које су веома удаљене.

Као следећи предмет у дискусији наведена је врло висока цена новог софтвера и супростављена следећим чињеницама: 1. у пракси се верзија 2 тек одскора користи у већини светских библиотека, 2. потребне су само извесне дораде како би се ова верзија усавршила у мери у којој већ јесте верзија 3.

Трећи разлог неслагања тиче се коришћења модерних веб технологија, XML и SOAP, које би такође довело до «нечитљивости» елементарног дела у комуникацији библиотека.

На састанку је донета одлука да се, у погледу дораде софтвера верзије 2, консултују експерти (не они који су радили на верзији 3).

Одговори на сва ова питања која су могла да се чују у октобру 2004., тичу се такозваног «менаџмента у међубиблиотечкој позајмици» и стоје у најдиректнијој вези са економским стандардима одређених библиотека. Наведен је конкретни пример комуникације Јапана, који користи систем NACSIS ILL, и Северне Америке која користи систем OCLC. Иако су оба ова система заснована на верзији 2, de facto је, упркос различитим системима, омогућена интерконтинентална комуникација. С друге стране, функционална некомпатибилност у коришћењу различитих софтвера отежава комуникацију у оквиру саме Европе (Данска, Норвешка и Шведска).

Од октобра 2004. године, чека се на усаглашавање ових верзија стандарда ISO 10161, што је једна опција, или на потпуно напуштање досадашње стандардизоване међубиблиотечке позајмице, што би увелико отежало комуникацију каква је била до тог времена међу библиотекама у том послу.

ЛИТЕРАТУРА

1. Marry Jackson, *When a good standard development process fails*, "Interlending & Document Supply", 2005, 33/1, pp. 53-55

2. Models for Open System Protocol Development: A Technical Report (1994). *Edited by Liv Aasa Holm*. <http://www.ifla.org/VI/5/reports/rep6/rep6.htm>.

³ ISO 10161-2:1997 Open Systems Interconnection - Interlibrary Loan Application Service Protocol Specification – Part 2: Protocol implementation conformance statement (PICS) proforma